

Oponentský posudek disertační práce

Oponent: **PhDr. Markéta Jarošová, Ph.D.**

Předkladatel: **Mgr. Erika Okruhlicová**

Školitel: **prof. PhDr. Jiří Kuthan, DrSc., Dr.h.c.**

Název práce: **Parlérovská architektúra na západnom Slovensku**

Předložená disertační práce Eriky Okruhlicové se zabývá „parlérovskou architekturou“ v oblasti Horních Uher v době středověku, respektive dnešní části západního Slovenska. Tyto „parlérovské“ vlivy autorka sleduje na dochovaných stavbách zde vystavěných v období od konce 14. a především pak v průběhu 15. století.

Práci bohužel chybí jakékoli hlubší uvedení do problematiky výzkumu zabývajícím se „parlérovskou architekturou“, což toto téma zjevně vyžaduje. Je zde absence jak preciznější „definice“ užívání toho pojmu v odborné uměnovědné literatuře, tak i připomenutí obecných charakteristik toho, co vůbec tvoří podstatu sledované „parlérovské architektury“ (typická dispoziční řešení, formální architektonické prvky, motivy, atd.). Bez vymezení toho, co lze považovat za „parlérovské“, nelze dle mého názoru v této souvislosti vyvozovat následné komparativní analýzy.

Rovněž zde postrádám ukotvení sledovaného tématu z hlediska metodologického. Zcela zde chybí zhodnocení dosavadního „stavu bádání“ nejen v širším evropském rámci dějin umění, ale především v rámci slovenské a maďarské uměnovědy. Reflexe termínu „parlérovský“ by v tomto kontextu stála jistě za úvahu. Dále by bylo vhodné podrobněji uvést a vysvětlit zvolené geografické vymezení, v práci označované jako oblast západního Slovenska. (Jak se tato oblast jeví v porovnání s ostatními částmi Horních Uher? Do jiných oblastí „parlérovský“ vliv nezasahoval?, Proč?) Vhodné by bylo rovněž šířeji rozvést historický kontext (a s ním spojené názvy objevující se v práci – Bratislava–Pressburg / Slovensko–Horní Uhry, apod.)

Historický „vhled“ je zčásti nastíněn v první kapitole nazvané *Společenské podmínky vzniku parlérovské architektury na západním Slovensku – donátoři rodu stavitelů Parler a těch, kteří rozvíjeli parlérovské dědictví*. Tyto společensko-historické podmínky vzniku parlérovské architektury se autorka, v rámci dvanácti stran textu, snaží

přiblížit v kontextu vládnoucích dynastií – zejména Lucemburků a Habsburků, s nimiž jsou architekti – „Parléři“ (Petr Parlér a jeho synové) spojováni. Na jedné straně se zde autorka snaží poukázat na rodovou – císařskou reprezentaci, přičemž v panovníkovi spatřuje „donátora“ a prostřednictvím této vazby hledá vztah mezi „objednávkou díla“ – architekturou a vladařem – Zikmundem Lucemburským, Fridrichem III. Habsburským nebo Matyášem Korvínem. Dále jsou zde připomenuty šlechtické rody a jejich konkrétní členové, opět v roli zadavatelů stavebních realizací či jejich přestaveb, kteří měli určité osobní vazby k „Parléřům“. I v tomto případě je snahou nastínit vazbu mezi stavitelem a stavebníkem. Ovšem z uvedeného nijak nevyplývá podíl/rozdíl vlivu krále či šlechty na stavebních realizacích. Lze „parléřovskou“ architekturu v rámci stanoveného regionu a periodizačního úseku opravdu vnímat výlučně jako „královskou“ nebo „šlechtickou“ reprezentaci? Jak se s „parléřovskými“ architektonickými formami vyrovnávala vedle toho třeba „města“?

Druhá kapitola nese název *Členové stavitelského rodu Parler na západním Slovensku, jejich následovníci a interpretace jejich tvorby z umělecko-historického hlediska*. Takto široce vymezenému tématu, je v práci věnováno pouze jedenáct stran textu! Pojímáme-li tyto kapitoly jako úvodní, právě tato část by měla obsahovat zásadní metodologická shrnutí, rozbor přístupů, badatelského zájmu nejen v rámci sledované lokality Horních Uher, ale vůbec v rámci širšího spektra bádání o středověké architektuře spojované s Parléři i mimo ně, což považuji za velmi podstatné.

Pozornost je v práci věnovaná Jindřichovi Parléři ml., Václavu Parléři a Janku Parléři. S nejvýznamnějšími stavebními realizacemi v Prešporku jsou spojena především jména *Hans Puchsbaum* a *Laurenz Spinning*. Každé z těchto osobností je zde věnována pouze jedna strana, a to i přesto, že jsou to právě tyto architekti, s nimiž je spjata zásadní dochovaná architektonická podoba, na základě které je možné pokusit se (znovu)interpretovat „parléřovské“ vlivy na architekturu „západního Slovenska“. Nelze analyzovat a komparovat architektonické stavby nebo jejich dílčí prvky bez toho, aby zde byla připomenuta problematika především vídeňské architektury 14. a 15. století. Hlubší pozornost by zasloužily vazby právě k stavební huti vídeňského dómu sv. Štěpána a řada dalších staveb z rakouských či německých oblastí.

Za hlavní obsah práce lze považovat kapitolu třetí nazvanou *Lokality západního Slovenska se znaky parléřovské architektury*. Vedle hlavního mocenského centra – Pressburgu/Prešporku (Bratislavy), a jeho předních církevních architektonických památek, k nimž patří dóm sv. Martina a klášterní kostely minoritů a klarisek, či kaple sv. Ladislava, která je součástí původního radničního komplexu, se Erika Okruhlicová posléze věnuje několika církevním vesnickým stavbám v Boldogu, Časté, Dolných Orešanoch, Dolanech, Holicích či Mariance. K důležitým objektům náleží bezpochyby dochovaná středověká městská architektura v Pezinku či Svätému Juri, případně kostely ve Skalici, Šamoríně, stejně tak i Trnavě. Autorka se v předložené práci zmiňuje rovněž o hradech – Beckově, Bratislavskému hradu, jehož součástí je tzv. Zikmundovská brána, a v neposlední řadě taktéž hradu Červený Kameň. Každá z těchto staveb v sobě obsahuje dílčí „parléřovské prvky“ – ať už to dispoziční řešení, nebo jen jednotlivé architektonické články, prvky, motivy, apod. Autorka se v rámci formálního hodnocení ve větší míře odvolává na dosavadní názory odborné literatury. Domnívám se, že konkrétní stavby, nebo jejich části, by si přesto zaslouhovaly mnohem podrobnější formální analýzy opět ve vztahu ke komparacím, které jsou zde uváděny jako „parléřovské vzory“. Názornost by mohla být rozvedena například i v obrazové příloze.

Poté následuje závěrečná kapitola nazvaná *Umělecko-historická a filozofická interpretace parléřovské architektury na západním Slovensku*, která se věnuje podtitulům jako *Parléřovská architektura v rámci vývoje gotického slohu*. Podotkla bych, že právě obsah této části měl být reflektován v úvodu, nikoli v závěru práce. Autorka zde připomíná principy „barokní gotiky“ a „krásného slohu v architektuře“, ovšem opět poměrně vágně. Např. je otázkou, zda lze zohlednit Focillonova stanoviska týkající se především francouzského (západoevropského) prostředí k interpretaci „parléřovské architektury“ západního Slovenska (střední Evropy) a hovořit o flamboyantním stylu v kontextu sledovaného tématu. Metodologické úvahy vycházející z tezí Henriho Focillona, Karla Chytila a Vojtěcha Birnbauma nejsou dostatečně argumentačně propojeny se sledovanými stavbami. Rovněž metodologický přístup hlavních badatelů na tomto poli v rámci slovenské uměnovědy jako je Václav Mencl, Jaroslav Bureš nebo Juraj Žáry, by zde mohl být explicitněji představen. (Chybí zde například recentní interpretace architektury Bibiany Pomfyové, výklady maďarských historiků umění, atd.).

Jako jakýsi apendix zde působí poslední podkapitola, pojednávající o *filozofické interpretaci* gotické architektury, přičemž se zde autorka zmiňuje o Svatém Augustýnovi,

Mikuláši Kusánském a Georgu Wilhelmovi Friedrichu Hegelovi. I tato stat' mi připadá nesourodá, bez přímějších souvislostí se sledovanými stavbami zvoleného regionu a řešenou problematikou.

Poté následuje velmi stručný závěr, v němž autorka píše, cit: *Analýzou stavebních řešení sakrální staveb a hradů na západním Slovensku komparativním výzkumem a archivním výzkumem se podařilo zjistit jejich souvislost s původními transformovanými parléřovskými řešeními“ (str. 104). Práce přináší zároveň nový přístup k vývoji pozdně gotické architektury na základě interdisciplinárního výzkumu v souvislosti s filozofickým hlediskem, který pomáhá lépe vysvětlit vývoj dobové architektury a společnosti (str.105).* Bohužel nelze zcela souhlasit se skutečným naplněním těchto výroků. Součástí práce je poměrně zdařilá obrazová příloha.

Předložená disertační práce pojednávající o *parléřovské architektuře na západním Slovensku* má rozsah necelých sto stran hlavního textu (ale vzhledem k formátu písma a stran je to snad i méně), druhá polovina práce je pak věnovaná obrazovým i jiným přílohám. Na to, jak složité a komplikované je téma „parléřovská architektura“, je její rozsah z tohoto důvodu překvapivě velmi malý. Navíc jde o poměrně „atraktivní“ badatelskou oblast, která přináší stále řadu diskusí a polemik. Postrádám zde logičnost jak celkové struktury práce, tak i některých výroků, mnohé myšlenkové úvahy jsou buďto zavádějící nebo nedotažené „do konce“. Text je spíše řetězením dílčích faktů, nikoli vlastní interpretací. V práci se objevují formulace, které jsou mnohdy nejasné, matoucí. Jednotlivé kapitoly nejsou v celkovém vyznění práce koherentní.

Na základě výše uvedeného musím bohužel konstatovat, že předložená disertační práce Eriky Okruhlicové ani co do rozsahu, tak hloubky, či vlastního badatelského přínosu, neodpovídá nárokům kladených na disertační práci. Závěrečné posouzení však přenechávám odborné komisi.

V Praze dne 23. 6. 2015

PhDr. Markéta Jarošová, Ph.D.